

agrada a Baviano⁵⁵, que diu que cadascuna de les empreses d'una multimèdia té la seva pròpia personalitat.

La pregunta és si existeixen suficients mecanismes d'autodefensa per part del públic per obtenir garanties que no hi arribarem mai a l'uniformisme informatiu. Però, ¿qui ha d'establir aquests mecanismes?

D'una banda s'entén que ha de ser la pròpia professió periodística la que estableixi pactes amb les empreses per fer dels productes unes mercaderies transparents: l'estatut de la redacció seria una bona eina sobre la que han treballat a Catalunya els sindicats CCOO, UGT i el Col·legi de Periodistes.

D'altra banda, quant al públic, caldria estudiar la possibilitat de crear un consell cívic i d'usuaris de l'estil del que ja funciona en la sanitat, en la telefonia i fins i tot en l'àmbit de la televisió, encara que amb moltes restriccions ja que aquesta darrera instància és tan sols una entitat de caràcter privat.

⁵⁵. La empresa, ..., 1988: 165.

4. Els Sindicats i l'organització dels treballadors de la premsa de Barcelona

Ja hem vist quines han estat les diferents estratègies per part del col·lectiu patronal en els diaris barcelonins entre els anys 1978 i 1989. Vegem ara què han fet els seus antagonistes, els treballadors. Ens adonarem que aquests han anat sempre, o gairebé sempre, a remolc de les decisions dels empresaris i en ben poques ocasions ha estat possible una negociació en temes de futur. Quan s'ha pactat alguna cosa, ha estat per tancar diaris o acomiadar gent.

Explicar la petita història, petita i dramàtica història, del col·lectiu de treballadors de la premsa barcelonina --principal univers del nostre treball-- permetrà tractar alguns dels aspectes de la renovació tecnològica en aquest sector industrial i, potser, se'n podrà treure conclusions sobre els motius que han tingut certs empresaris per fer de les seves plantes impressores grans fàbriques que, en pocs anys, se n'han anat en orris.

Explicar l'existència del moviment laboral del sector de la premsa diària és obligat si es té en compte que una de les principals raons de la renovació tecnològica ha estat, precisament, la d'eliminar llocs de treball¹, però ensems

¹. "Las empresas periodísticas, a pesar de todas las inversiones dedicadas a la mejora del periódico, han dedicado su atención al abaratamiento de los costes. Como los costes de las

aquesta operació ha despertat diferents inquietuds entre els propis empresaris².

¿Un fort moviment sindical --que ho és en el cas de la premsa barcelonina-- hagués afectat, impedit o reconduït el procés de renovació industrial?, o, fent l'altra pregunta, ¿la participació dels treballadors a través dels seus sindicats hagués estat un element enriquidor per estalviar una sèrie de problemes que s'han descobert en els processos de producció per culpa d'unes decisions empresarials incorrectes?

Mai se sabrà què hauria passat en la història si els seus protagonistes haguessin fet una altra cosa que la que van fer, però sí estem en disposició d'analitzar les diferents ofertes estratègiques que han preparat un futur que avui ja és realitat.

Analitzaré, doncs, la història del moviment laboral de la premsa diària barcelonina d'informació general amb la intenció d'apuntar una sèrie d'elements que expliquin decisions, que assenyalin pressions i fixin complicitats.

materias primas son muy difíciles de rebajar, la acción se ha dirigido a reducir sobre todo el coste de la mano de obra, con la notable reducción de los puestos de trabajo" (La empresa ..., 1988: 83).

². Com va escriure Fajardo, "(...) sin olvidar que en el ordenamiento jurídico laboral actual los efectos de una huelga en prensa son inmediatos y contundentes, sin prácticamente posible recuperación, al no trabajar sobre stocks, como en otros sectores. Así, la venta o la publicidad son irrecuperables, y ahí hay que añadir los problemas de imagen que se crean" (La empresa ..., 1988: 146).

Tres serien les fases per les quals ha passat el moviment dels treballadors en la premsa diària barcelonina:

1a fase: despertar de la consciència sindical en les acaballes del franquisme; l'organització.

2a fase: lluita contra la feblesa empresarial; la supervivència.

3a fase: El nou marc del sector; la reorganització.

Es tracta de tres fases ben definides que, al mateix temps, han coincidit amb una sèrie de factors objectius que han modificat les velles estructures, tant empresarials com sindicals i productives. Parlem de la transició política, la renovació tecnològica i la incorporació als quadres directius de les empreses d'una nova generació de periodistes, molts d'ells líders polítics d'esquerres i destacats dirigents sindicals.

¿Hi ha a l'Estat espanyol alguna indústria on la meitat dels principals directors de fàbriques hagin estat cinc anys abans presidint sindicats obrers o comitès polítics del partit comunista?

Aquestes són algunes de les paradoxes que es trobaran al llarg de les següents planes i que en escriure sobre elles caldrà estendre un escèptic marc descriptiu per evitar ferir susceptibilitats dels companys i companyes que se citaran.

A Catalunya, l'existència dels sindicats en el sector de la comunicació ha estat justificada i emmarcada per tres fenòmens paral·lels i gairebé coincidents en el temps:

- . l'ensorrament de bona part dels diaris i dels esquemes empresarials,
- . la creació de nous mitjans escrits amb plantejaments tècnics diferents, i
- . l'entrada en un marc polític marcat per la llibertat d'empresa periodística absoluta, sense que això signifiqui llibertat de premsa

Molta gent pot estar d'acord a l'hora d'assenyalar que els sindicats en el sector de la comunicació han estat febles aquests darrers anys. Encara avui és certa aquesta veritat, però així i tot cal acceptar que sempre, fins i tot en els moments més durs, els sindicats i els sindicalistes han estat presents en tots i cadascun dels conflictes que han anat sortint.

El moviment sindical en el sector de la comunicació va néixer l'any 1967 a Barcelona a través de la creació del Sindicat d'Arts Gràfiques de Comissions Obreres. No hi ha documents d'aquell moment que ens permetin analitzar les propostes, ni tampoc de les altres organitzacions sindicals, totes elles clandestines, com CCOO, en el sector. Es tracta, és clar, d'UGT i de la CNT.

El Sindicat d'Arts Gràfiques de CCOO va ser creat per Angel Abad, Enric Bastardes i Jordi Sánchez, entre d'altres. El primer és ara

membre de la comissió de seguretat del COOB-92 i va militar a comissions fins l'any 1984. Bastardes segueix sent periodista i Sánchez és editor.

Fins l'any 1976, els treballadors de premsa van anar creant plataformes unitàries per intentar fer-se amb els organismes de l'antiga Central Nacional de Sindicats, CNS, el sindicat franquista, fenomen paral·lel, encara que sense tanta força, a l'enregistrat a d'altres sectors industrials.

Poc a poc, des de l'any 1973, s'observa una certa afiliació a CCOO auspiciada pel protagonisme polític del PSUC en l'escena catalana. En un moment determinat, la mateixa gent coincideix en reunions del partit comunista català i a l'endemà, en una reunió del sindicat. L'impuls en el PSUC el portaren els periodistes, que no van saber organitzar el sector. Entre ells hi figurava Enrique Arias Vega, José Luis Erviti, Manuel Vázquez Montalbán, Rafael Prades i Andreu Claret. En segona instància trobem Xavier Vidal Folch i Enric Canals, tots ells amb carnet del partit comunista i militància activa. Fixem-nos-hi que d'aquests noms, cinc van tenir càrrecs directius a empreses comunicacionals poc després.

La dinàmica propulsada per la transició política en el sector de la comunicació i la pròpia incapacitat d'aquests líders del sector, fan que creixi entre la base la necessitat de tenir un sindicat propi. L'any 1976 es crea un ampli moviment que esdevé el Sindicat de Treballadors de Premsa de Barcelona, STPB. Recull

al seu si a tota la gent polititzada d'esquerres --militants del PSUC, socialistes diversos, PTE i radicals--, a bon nombre d'antics enllaços sindicals del sindicat franquista i, curiosament, a diversos líders falangistes de base amb molt de carisme: Demetrio Cobos i el seu germà, Alejo Cobos. El STPB era a premsa el que a l'administració pública va ser el STAC --sindicat de Treballadors de l'Administració de Catalunya--; el sindicat Lliure de la Marina Mercant --SLMM-- i l'USTEC per a l'ensenyament --Unió Sindical de Treballadors d'Ensenyament de Catalunya--. És a dir, el STPB responia a un plantejament de sindicalisme primari. No és casualitat que aquest tipus d'organització aparegui allí on no hi ha hagut un sindicalisme de classe o, a l'inrevés, on la composició social és més heterogènia.

El STPB genera àmplies expectatives pel seu fulminant naixement i perquè va ser el nucli d'una gran vaga de premsa, la més gran enregistrada mai per reivindicacions pròpies en el sector de la comunicació escrita a Catalunya, a l'abril del 1977.

La gran vaga va començar el 23 d'abril del 1977 i va durar fins l'1 de maig, aplegant a la major part dels diaris barcelonins: La Prensa, Solidaridad Nacional, Avui, Catalunya/Expres, 4-2-4, Tele/eXpres, El Correo Catalán i El Noticiero Universal. Van quedar fora La Vanguardia i els dos esportius del Grup Godó: Dicen i El Mundo Deportivo.

Es demanava una paga especial coincidint amb el fet que els

empresaris havien apujat el preu dels diaris. També es volia un conveni de sector i diverses millores més. Els treballadors van perdre i és que potser no havien esbrinat que la major part de les seves empreses estaven realment en franca desfeta econòmica, a part del fet que els empresaris no volien assimilar que els treballadors creessin un fort moviment sindical sota les sigles que fossin. Poc després va desaparèixer el STPB.

La desaparició d'aquest sindicat unitari coincideix amb la decisió de CCOO de crear el seu propi sindicat de premsa tot veient que l'unitarisme havia deixat en mans de les avantguardes els òrgans decisoris. Curiosament, CCOO opta per aquesta via en el mateix moment en què té majoria a la coordinadora central del STPB, cosa que va ser mal interpretada pels seus adversaris.

Els vuit anys següents van ser els de la gran desfeta de la premsa barcelonina. Els estrategues sindicals van promoure una vaga reivindicativa precisament quan les empreses començaven a fer aigües: dos anys després de la gran vaga, com explicaré tot seguit, va començar el tancament de diaris a la capital de Catalunya. Conseqüentment, ¿com es podia crear un moviment sindical fort en una ciutat on es van tancar 8 dels 9 diaris d'informació general diària en un termini de sis anys?³.

Durant el període 1977-1985 els quadres sindicals supervivents

³. Recordem els diaris d'informació general diària tancats: Solidaridad Nacional i La Prensa (1979) Mundo Diario, Tele/eXpres i Catalunya Expres (1981) Diario de Barcelona (1984) El Correo Catalán i El Noticiero Universal (1985)

del STPB, de CCOO i de la incipient UGT van haver de fer d'apagafocs amb els resultats que tothom coneix: presenciar impassibles com s'ensorraven diaris centenaris i com la justícia, en algun cas, havia d'intervenir per buscar l'empresari.

La desaparició dels vuit diaris va deixar el sector amb la sensació que no es podia fer res i que els sindicats eren impotents per impedir la débâcle. Sols a partir del naixement dels nous diaris, amb plantejaments empresarials diferents i noves idees, permetrà reorganitzar la vida reivindicativa sindical.

En el període que s'estudiarà, 1978-1989, aquests han estat els principals conflictes sorgits en el sector de la premsa diària a Barcelona:

Marc del 1979: desaparició dels diaris del moviment franquista amb l'assimilació de les seves plantilles per part de l'administració de l'Estat a Catalunya, o bé eliminant llocs de treball prèvia indemnització.

17 de novembre del 1979: comença la crisi del Grupo Mundo perquè l'empresari, Sebastià Auger, havia decidit plegar si els treballadors no acceptaven una reducció de jornada⁴.

⁴. Font: Prensa en Lluita, número 10, d'aquest mateix dia. Prensa en Lluita ha estat l'òrgan d'expressió dels treballadors de la premsa barcelonina en moments conflictius. Fins l'any 1983 havien aparegut 16 números, quinze d'ells numerats i el darrer, que correspon al 23 d'abril de 1983, sense. Adjuntem facsímils de les portades dels setze exemplars.

18 de gener del 1980: desapareix Sebastià Auger i els treballadors es tanquen a l'empresa. Els partits polítics d'esquerres se solidaritzen amb els treballadors i es manifesten junt amb ells per Barcelona. Una vaga convocada pels sindicats del sector resulta fallida⁵.

23 de febrer del 1980: els treballadors de Diario de Barcelona van a la vaga en defensa del seu dret a percebre un salari a final de mes i cobrar els endarreriments. L'empresa estava en mans de Solidaritat Catalana, formada per un petit grup d'empresaris entre els que hi figuraven José Maria Echevarría i Josep Maria Figueras. Part de les accions van anar a parar a mans de Fuerza Nueva, que les va rebre de part de l'empresari José María Santacreu⁶⁷.

12 de març del 1980: vaga de quatre dies dels treballadors de Diario de Barcelona per l'endarreriment en la percepció dels sous⁸.

14 de març del 1980: continua el conflicte a Diario de Barcelona

⁵. Premsa en Lluita, número 11, d'aquest mateix dia.

⁶. Santacreu havia comprat aquest paquet al Conde de Godó l'any 1975. Poc després va fer-se amb la majoria de les accions en comprar un altre paquet a la família Suqué-Mateu. Uns 30 periodistes van acollir-se a la clàusula de consciència per deixar el diari i intentar treure'n un altre. Quant a la direcció, va quedar en mans d'Antonio Alemany, proper a Alianza Popular. Ni una intensa campanya ciutadana recolzada per gent d'esquerres, sota la consigna de "Salvem el Brusi", va impedir la dretanització del degà de la premsa continental.

⁷. Premsa en Lluita, número 12, d'aquest mateix dia.

⁸. Premsa en Lluita, número 13, d'aquest mateix dia.

entre la redacció i la direcció, en mans de Fuerza Nueva⁹.

22 de juliol del 1980: els treballadors de Diario de Barcelona acusen Santacreu de l'imminent desaparició del diari¹⁰.

23 de febrer del 1983: últim exemplar de Hoja del Lunes. En una nota publicada a Prensa en Lluita¹¹, sense numerar, el comitè d'empresa del diari assenyala que el tancament del diari "constitueix un símptoma (...) de les notables dificultats amb què progressivament es troba l'exercici de la llibertat d'expressió en el nostre país". I afegia encara més: "La mort d'un mitjà de comunicació independent de qualsevol grup de pressió com era Hoja del Lunes, regit per criteris exclusivament professionals aliens a qualsevol intent partidista, significa avui en dia deixar en mans de la iniciativa privada i dels seus interessos particulars el dret a la informació que té el ciutadà i, per tant, un risc afegit perquè la llibertat d'expressió deixi de ser la buida expressió d'un principi tan formal com inexistent". En aquest article es diu que els treballadors i l'Associació de la Premsa intentaran treure el diari més endavant.

La Hoja del Lunes no s'havia evidenciat mai com un periòdic

⁹. Prensa en Lluita, número 14, d'aquesta mateixa data. En aquest cas els treballadors de DdB fan una denúncia pública contra José María Santacreu a qui acusen de malvendre's el patrimoni del diari.

¹⁰. Prensa en Lluita, número 15, d'aquest mateix dia.

¹¹. Edició del 23 de febrer d'aquest any.

especialment progressista i, periodísticament, tampoc va tenir una gran qualitat. És cert que estranys convenis amb la impremta on s'editava HdL impediéssin millorar la imatge de la publicació, però també és cert que les empreses privades, a través dels seus homes de confiança en l'Associació de la Premsa, van fer el que van poder per ensorrar el setmanari dels periodistes. El comitè d'empresa d'HdL es queixà de la incomprensió dels treballadors del sector, però s'ha de recordar que els guanys econòmics del setmanari mai no van repercutir sobre el col·lectiu laboral del sector, sinó sols sobre els socis de l'associació, que tampoc eren tots els redactors de la premsa barcelonina, sinó els que estaven en plantilla de les seves empreses.

23 d'abril del 1983: El número de Premsa en Lluita on s'informa de la situació de Hoja del Lunes, està especialment dedicat a la llibertat d'expressió amb els afers de Xavier Vinader, el periodista basc Xabier Sánchez Erauskin i diversos conflictes més, tots ells protagonitzats per periodistes espanyols.

I cal contemplar, a més, el tancament i/o canvis de propietat de diaris de l'Estat, que van generar diverses polèmiques i trasvassaments de personal a diferents indrets de Catalunya.

Com podem veure, tota la problemàtica laboral entre els anys 1979 i 1983 va girar entorn de la lluita dels treballadors per la supervivència, per no perdre el lloc de treball, per evitar que les seves empreses tanquessin portes.

Com s'ha dit abans, la dimensió empresarial familiar de vell tipus, l'existència d'empresaris no gaire professionals, la manca de competitivitat i la carència d'ambicions professionals per part dels propietaris van ser, entre d'altres, les principals causes de l'ensorrament del sector de la premsa diària en el nostre país.

El nou paisatge de la premsa barcelonina

Paral·lelament a aquest procés de desaparició de capçaleres i de transformació de la propietat d'algunes de les de l'Estat, els diaris supervivents i els recentment creats enregistraven una vida laboral amb plantejaments semblants als d'altres sectors industrials; és a dir, amb estratègies empresarials i finançaments garantits a mig termini.

D'alguna manera la normalització del sector es va produir no sols per l'ensorrament de bona part de les empreses sinó també per la renovació professional dels staffs de les que quedaven. En aquest sentit, la creació de l'AEDE com entitat que agrupava els editors de diaris ha estat encertada en permetre que les empreses tinguessin un marc on intercanviar experiències i estratègies i des d'on poder fer-se amb les innovacions que s'anaven generant arreu del món occidental.

El moviment laboral va respondre amb plantejaments sindicals típics a les noves estratègies empresarials. En aquest sentit val

a dir que a les principals indústries periodístiques s'ha vingut fent una vida sindical bàsica, consistent en convocar, quan convenia, eleccions per a comitès d'empresa i delegats de personal que, un cop elegits, negociaven convenis col·lectius. Aquesta dinàmica ha estat recolzada sempre pels sindicats de classe i per Comissions Obreres, en primera instància, i UGT. En diaris com El Periódico de Catalunya i El País és on podem observar una línia de coherència sindical, la qual cosa no ens permet de ser optimistes perquè, a nivell de sector, CCOO no ha pogut configurar encara una estructura permanent i estable.

Al mateix temps, a La Vanguardia també hi ha hagut sempre representació escollida democràticament pels treballadors, encara que s'ha passat d'una presència omnipresent d'UGT al lideratge molt relatiu de CCOO i dels independents. És significatiu que CCOO hagi entrat en el comitè del diari dels Godó poc després de la gran vaga general del 14 de desembre de 1988, data en què, per primera vegada, els treballadors de La Vanguardia van anar plegats amb la resta del sector periodístic a una protesta des de la fi de la guerra civil.

Pel que fa a la resta de diaris barcelonins, el fenomen d'identificació i/o col·laboració entre comitès d'empresa i sindicats de classe ha estat més fosc. Tant a l'Avui com a Diari de Barcelona hi ha hagut sempre delegats sindicals, però amb caràcter independent. Això no vol dir que quan necessitaven l'assessoria jurídica i laboral recorreguessin als sindicats de classe, i per a més dades, a CCOO.

podríem establir una petita conclusió a aquesta realitat sindical del sector de la premsa diària de Barcelona: hi ha comitès sostinguts pels sindicats de classe en els diaris forts, amb gran tiratge i salaris alts, mentre que els comitès són independents en empreses amb problemes econòmics, salaris més baixos i tiratge inferior.

Això comporta que es pugui establir la pregunta a l'inrevés: ¿estan més motivats els treballadors que tenen comitès hipotèticament més forts --lligats a CCOO o UGT-- i per això el producte té més sortida pel fet d'estar fet per un personal més satisfet econòmicament parlant?

Aquesta independència d'alguns dels comitès d'empresa estaria també en relació directa a la grandària de la societat, on es poden donar unes relacions personals més directes entre empreses i comitès i, per tant, poden haver-hi més pressions. A Comissions Obreres s'ha dit que hi ha periodistes afiliats que demanen que la seva adscripció al sindicat sigui amagada per por a represàlies.

La conclusió d'aquestes realitats és que els sindicats de classe sí tenen influència en la negociació dins de les empreses i en els processos democràtics per elegir els representants dels treballadors. Això, a tretze anys de la desaparició d'aquell sindicat unitari que es deia STPB i de la gran crisi del sector permet assegurar que estem en camí de normalitzar les relacions treballadors-patronal amb el ressorgiment de la força sindical

des de la base.

Aquesta tesi ve confirmada, a més, per diversos fets.

En primer lloc, pel gran èxit de la vaga general del 14 de desembre de 1988, en què van parar tots els diaris barcelonins i molts dels de la resta del país. Una convocatòria d'aquest tipus no té una repercusió tant positiva si darrera no hi ha una força organitzada que, estructurada o influenciant, treballi d'alguns temps ençà.

A més, el 14-D va significar la unificació de criteris i forces del personal dels diferents diaris barcelonins que, fins aleshores, havien anat pel seu compte. Recordem que abans hem assenyalat que La Vanguardia no es va afegir a la gran vaga del mes d'abril de 1977. L'estratègia dissenyada pels quadres de CCOO i UGT va convèncer els treballadors del diari del carrer Pelai per unir-se a la protesta, enregistrant-se, a més, l'insòlit fet que el mateix Conde de Godó rebés als màxims líders de CCOO i UGT, moments abans de l'assemblea decisòria, per garantir-los que si guanyaven els partidaris d'anar a la vaga, respectaria el resultat. En aquest fet històric va intervenir de forma molt efectiva la redacció del diari, en votar favorablement dies abans.

Els resultats de les votacions a les diferents assemblees dels diaris barcelonins sobre el tema de la vaga general del 14 de desembre no deixa cap dubte respecte de l'èxit dels sindicats:

<u>Empreses</u>	vots a favor	en contra	abstencions
<u>D. de Barcelona</u>	66	18	
<u>El Periódico C.</u>	143	29	
<u>Avui</u>	87	12	5
<u>El País</u>	65	22	6
<u>La Vanguardia*</u>	44	25	3
<u>Efe</u>	22	7	

(*) Dades sobre l'assemblea de redacció. A l'assemblea general es van comptar els vots visualment, essent majoritaris els partidaris d'anar a la vaga.

A tall d'informació afegim els resultats de ràdio i de televisió:

Empreses	vots a favor	en contra	abstencions
Cad. Catalana	43	4	5
Catalunya R.	111	38	19
Antena-3	21	4	3
R. Nacional	46	2	2
R. Miramar	19	6	3
R. Barcelona (SER)	23	13	2
TV3	147	1	15
TVE Sant Cugat	304	0	6

Els treballadors de Radiocadena Española van decidir no afegir-se a la vaga.

En segon lloc, les eleccions sindicals de 1990 han confirmat el protagonisme dels sindicats.

L'estratègia actual dels sindicats

Comissions Obreres, el sindicat més representatiu del sector de la premsa escrita a Barcelona, ha dissenyat una estratègia a curt i mig termini que passa per la defensa del poder adquisitiu, la defensa dels llocs de treball, la consolidació del poder sindical en les bases i la negociació d'estatuts de redacció que permetin els periodistes d'intervenir en el producte i la producció; és a dir, en la segona reconversió que es preveu per als propers

tres anys.

Des del 1987 tant CCOO com UGT estan actuant també en el camp professional, ja que consideren que el Col·legi de Periodistes ha mantingut una línia de treball no gaire activa en defensa de la llibertat d'expressió i de la participació dels periodistes i dels comunicadors en la formulació del producte.

El camí de la unitat

El mes d'octubre de 1989 es va crear una taula d'organitzacions sindicals i professionals per aconseguir l'alliberament del periodista Jordi Sánchez, detingut i empresonat a l'Afganistan. Hi formaven part el Col·legi de Periodistes de Catalunya, CCOO, UGT, associacions de fotògrafs, el grup de Reporters sense fronteres i diferents comitès d'empresa, la major part d'ells lligats a Comissions. L'èxit els va acompanyar i en pocs dies, després d'entrevistar-se personalment amb el president del govern espanyol Felipe González, Sánchez va tornar a Espanya.

Un any després, fora ja del temps del nostre estudi, el Col·legi, CCOO i UGT van posar fil a l'agulla per redactar un estatut-marc de la professió periodística.

Els sindicats davant de la reconversió periodística

La reconversió tecnològica de la premsa barcelonina no ha estat dramàtica per si mateixa. Dir això en un sector industrial on han desaparegut vuit dels nou diaris d'informació general diària i, a més, s'han ensorrat tres dels que han sortit durant el període estudiat¹², sembla contradictori si no tenim en compte que els diaris que ja no hi són van caure, especialment, per raons empresarials, polítiques i, en darrer terme, tecnològiques, o potser per la seva interrelació.

En aquest sentit, poc podem estudiar el paper dels sindicats en la reconversió tecnològica de diaris que ja no hi són. Podríem recordar que en el cas de El Noticiero Universal, la secció sindical de Comissions Obreres es va oposar a la compra de la superrotativa¹³, mentre que en el cas del grupo Mundo, no tots els representants sindicals veien clar que estigués dimensionat el departament de producció en relació directa al de redacció.

A Europa la reconversió ha significat una lluita ferotge entre els sindicats històrics de tipògrafs i les noves empreses. Recordem, per exemple, que, al Regne Unit, Rupert Murdoch va construir en secret una nova planta industrial a l'est de Londres, per burlar la feixuga cadena humana que li col·locaven diàriament els líders de la Society of Graphical & Allied Trades

¹². Ens referim a El Día de Catalunya, ABB i Las Noticias.

¹³. És cert que els representants sindicals no van estar a l'aguait pel que fa a l'adquisició del sistema mixt de producció basat en l'OCR i que com ha recordat recentment Mario Santinoli en la trobada de representants empresarials feta per la Fundación Conde de Barcelona, aquest sistema ja estava deixat de banda als mateixos EEUU, d'on procedia.

i la National Graphical Association, a finals del 1985 i principis de 1986. Els periodistes es van dividir i una bona part va recolzar l'empresari mentre que el seu sindicat, la Unió Nacional de Periodistes (NUJ), cridava a la mobilització.

A Londres, la reconversió sectorial de premsa va representar l'acomiadament de 13.000 treballadors i una inversió de 200.000 milions de pessetes¹⁴. La base de la renovació al Regne Unit ha passat per la reestructuració de les plantes impressores amb noves instal·lacions i comunicacions via satèl·lit a plantes descentralitzades --diaris multilocacionals-- i millora en el departament de tancament. Aquesta operació ha estat recolzada per la venda de bona part del patrimoni immobiliari de les velles empreses impressores.

La lluita entre sindicats i empreses al Regne Unit no va impedir que durant els anys 1978 i 1979 tant The Times com Sunday Times romanguessin tancats per successives vagues. A l'igual que a l'Estat espanyol, la reconversió del sector periodístic britànic no ha significat un gran increment de vendes. En una informació publicada a El Periódico de Catalunya l'11 de maig de 1989, introductòria del pacte Asensio-Murdoch, es recordava que aquest va guanyar el pols als sindicats mercès a l'establiment d'una nova política sindical per part de la primera ministra britànica, Margareth Thatcher.

A Itàlia s'han produït greus tensions durant el període 1981 a

¹⁴. La nueva ..., 1988: 120.

1985, quan es van perdre més de 2.000 llocs de treball en tallers, mentre que va créixer la productivitat amb un increment del 25%, pujant les vendes un 13%. A la fi, al 1985, sindicats i patronal van signar una sèrie de convenis que van permetre estendre el procés de modernització tecnològica a través de la reeducació de centenars d'antics tipògrafs. En alguns diaris els caixistes i correctors més dinàmics s'han incorporat a la redacció on fan feines d'editors a pantalles. "Utilizan los videoterminals como herramienta para conseguir un montaje sumamente rápido de las páginas"¹⁵.

A l'Estat espanyol, com recorda Díaz Nosty¹⁶, l'endarreriment de la reconversió tecnològica no ha estat per raons sindicals, per la resistència del treballadors, ja que "la pau social ha estat la nota dominant en la reconversió de la premsa espanyola". I apunta que al sector sols hi treballaven uns 15.000 treballadors que han trobat en les empreses unes actituds negociadores que, jo diria, han estat insòlites potser per la seva feblesa estructural. Així, s'han incentivat jubilacions anticipades, s'han gastat molts diners per donar indemnitzacions --com en el sector metal·lúrgic-- i tot això dins d'un marc laboral basat en la pluriocupació protagonitzada pels tipògrafs.

Martin¹⁷ recorda que les associacions professionals --que en el

¹⁵. La prensa ante ..., 1988: 106.

¹⁶. La nueva ..., 1988: 176.

¹⁷. Martin, 1989: 11.

cas d'Espanya inclourien les antigues associacions de la premsa franquistes, la FAPE, i el propi Col·legi de Periodistes de Catalunya-- no han "investigado, analizado ni debatido en profundidad los efectos que las nuevas estructuras tecnológicas están produciendo en la situación laboral y profesional de los redactores" i que, per tant, ni se sap quins efectes han estat positius ni quins negatius.

Martin també recorda, encara que la disculpa, l'actitud dels sindicats en aquest cas, perquè han estat "asediados por la realidad de otras reconversiones más drásticas" per la qual cosa no han pogut assabentar-se de la transició tecnològica que ha viscut el sector periodístic.

Els sindicats de classe catalans amb sectorials de premsa s'han preocupat del tema de la reconversió, com vaig publicar a Capçalera¹⁸. Tant els representants d'UGT com els de CCOO van estar d'acord que les empreses gairebé han fet el que han volgut.

Per a l'UGT, "no hi ha hagut cap discussió entre els comitès i les empreses", mentre que per a Comissions Obreres "malgrat que hem estat presents a la discussió en sis empreses, finalment la patronal ha fet el que ha volgut, i això s'ha notat després, quan han sortit els problemes que apuntàvem, com ara l'escanyament del procés d'edició o el gran nombre d'errors a causa de la desaparició de l'ofici de corrector".

¹⁸. López, 1990-1991: 5-19.

La dada més curiosa de l'enquesta que va subministrar-me la informació per fer l'estudi publicat a Capçalera és que les renovacions tecnològiques no les han dirigides els directors periodístics de les societats, sinó els propis empresaris, ja que la immensa majoria de responsables de les redaccions a Catalunya no duien ni dos anys en el càrrec.

La reconversió, des del punt de vista sindical, ha solucionat alguns problemes a les empreses però n'ha creat uns altres. A part dels organitzatius, com apuntaven els companys de CCOO, s'han generat problemes d'higiene laboral per la utilització de pantalles instal·lades de forma inadequada.

Els problemes per als periodistes

Hi ha altres problemes. El redactor, per exemple, no pot controlar l'original com sí que ho feia quan treballava amb plom; s'està establint una rutina informàtica que obliga els periodistes a romandre moltes més hores davant de la pantalla que cercant notícies; els redactors mai no tenen davant seu, a la pantalla, la globalitat del que han escrit, per la qual cosa no poden analitzar, un cop acabat l'article o la informació, el seu impacte i la seva coherència; els periodistes es carreguen de feines i d'obligacions que no tenien fins ara, com per exemple posar codis, comptar línies i pensar en l'edició i en la

maquetació, encara que la facin uns altres¹⁹.

Amb la reconversió, alguns periodistes afiliats als sindicats, amb els quals he parlat abans de fer l'enquesta al sector, intueixen que s'està incrementant el poder de manipulació per part de les empreses. Ofa Bezunartea²⁰ considera que la reconversió reforça l'estructura jeràrquica interna, que és la que decideix la informació que es dona.

Per evitar la manipulació i el control empresarial i/o de la tecnoestructura, el 1980 es va crear, al Regne Unit, un comitè de tècnics i d'obrers de la Lucas Aerospace amb l'objectiu "de advertir con antelación las dificultades que irán asociadas a la introducción de las nuevas tecnologías y procesos"²¹. ¿Seria possible establir comitès semblants en el sector periodístic espanyol, amb la participació d'empresaris i treballadors qualificats, per fer el mateix?

La Federació Internacional de Periodistes (FIJ) ha advertit sobre els riscos de concentració derivats de la renovació tecnològica, ja que les quantioses inversions condueixen a nombroses empreses a dependre cada cop més dels sectors monopolístics financers²².

¹⁹. Alguns d'aquests punts han estat observats per J. Timoteo Alvarez a La Nueva Identidad de la prensa, p. 330-331, i la resta són observacions pròpies.

²⁰ Bezunartea, 1988: 157.

²¹. Elliot, 1980: 226.

²². La nueva ..., 1988: 22.

Si no fos possible el diàleg, als sindicats sols els quedarà l'eina de la vaga que, com ha recordat Fajardo²³, "los efectos de una huelga en prensa son inmediatos y contundentes, sin prácticamente posible recuperación, al no trabajar sobre stocks, como en otros sectores" afegint-hi que "la venta o la publicidad son irrecuperables" i la vaga encara crea uns altres problemes: "los de imagen".

²³. La empresa ..., 1988: 146.

5. Les tecnologies

Molt poca gent de la professió periodística podia intuir a principis dels anys seixanta que la indústria es trobava a les portes d'una nova era que comportaria l'eliminació, per exemple, dels tallers i que significaria la multiplicació del nombre de missatges en funció de l'increment de les fonts de comunicació.

Un dels possibles profetes va ser el president del Diebold Group Inc., que l'any 1963 va descriure el que seria un diari electrònic que integraria redacció i tallers. A més, va afegir que el següent pas afectaria a les rotatives, que serien substituïdes per una impressió electrostàtica que permetria canvis de darrera hora.

Fa vint-i-vuit anys ja hi havia gent que intuïa per on aniria el futur. Aquest futur, però, no ha arribat d'una manera tan anunciada, programada i esperada per a la premsa catalana. Sols hem de veure unes declaracions de Brossa¹, per entendre que ha passat alguna cosa perquè l'empresari d'un diari modern²

¹. "(...) La tecnología ha llegado muy tarde a los diarios, mientras que otros tipos de industrias se han tecnificado hace ya muchos años, en la prensa han tardado mucho más i, per éso, más que una reconversión sería casi una revolución en muchos campos..." (Pere Brossa a La empresa periodística en los años ochenta).

². L'Avui va ser creat l'any 1976 sense les càrregues de periòdics històrics com ara La Vanguardia, El Correo Catalán o El Noticiero Universal.